

Fehér daru

Lakodalom Joskar-Olában

Rokoni vendégségben voltam azon a nyár elején, a finnugor írók első tanácskozásán, Joskar-Olában, a cseremiszek (ahogy ők nevezik magukat: *marik*) legnagyobb városában. Voltunk ott magyarok (rajtam kívül Domokos Péter professzor), finnek, zürjének, mordvinnok, észtek és még több tájról összesereglett rokonok. Vendéglátóink, a cseremiszek, mintha ki tudja, mióta vártak volna ránk, sugárzó örömmel fogadtak.

Lepénnyel és méhserrel kínáltak az erdei úton, ahogy Csavajnt, a nagy s korán meghalt cseremiszi író falujának határához értünk. A lepényből hatot is megettem, nem tudva, hogy lakodalomba várnak ebédre. De jött már a lovaskocsi, a fehérruhás menyasszonnyal meg a vőlegénnyel, utánuk a násznép, ékes ünneplőben.

Néhány kis faházban vendégeltek meg minket. Lakoma után tánc a falu főterén. Röpdöstek a dúsan hímezett ruhák, csilingeltek az ezüst füzérek a táncolók haján, nyakán, derekán. Pengették ősi hangszereiket, furulya szólt, dob pergett. A külföldieket is mind táncba vitték, Domokos Péter is táncolt, magam is.

Ezek a kis népek rettegnek a kihalástól? Ezek a marik bizonyára nem. Nagyszerű emberek vannak közöttük, szépek és vidámak.

Öt órán át táncoltak s daloltak este a Joskar-Olái színházban is, az az együttes, amelyik Magyarországon is volt már, Budapesten, Kalocsán, Szombathegyen s másutt. Számomra eleinte furcsa volt a pentaton dallamokhoz a harmonikaszó, de aztán megszoktam. A kezek táncát csodáltam leginkább, mert a lábukkal, derekukkal, vállukkal együtt a tíz ujjuk is táncolt, a kavargásban mintha virágszirmok röpdöstek volna a szélben.

Vége volt az előadásnak, mentem az előcsarnokba, a kabátomért. Hová is tettem? Jobbra kabátok lógtak, előttük egy szép arcú, ferdeszemű fiatalember. Kérdeztem, megnézné-e, hol a kabátom. Mosolyogva meghajol, menjek utána. Utána megyek, a másik folyosó végén ott a kabát, mutatom, melyik, kedvesen fölsegíti. Odajönnek ismerősök, bemutatnak minket egymásnak: ő volt a kulturális miniszter.

Másnap délelőtt tanácskozás, a sok-sok küldött sorolja népének s magának búját, bánatát. Az emelvényen hosszú asztalnál az elnökség. A teremben még hosszabb asztalnál a küldöttek, előttük poharak, üdítő szörpök. Kétoldalt a fal melletti lócán filmek, operatőrök, rádiósok, és még aki odafért. A lóca végén a miniszter.

Felszólalok, szólok költészetünkről, egymás irodalmának megismeréséről, a műfordításról, a cseremiszi és magyar népdalok feltűnő hasonlóságáról. Elmondom a „Szeptember végén” című, nekem talán a legszebb magyar verset. (Utánam elmondja Anatolij Nyikolajevics Uvarov udmurt költő az ő anyanyelvén, az eredetivel egyformán gyönyörűn, lebegően, dallamosan.) Felszólalásom végén elénekelek egy Magyarországon is ismert mari dalt: „Folyik a víz, áll a part”. Megkérem hallgatódimat: ha ismerik, énekeljék el a mari megfelelőjét.

Csend. Egymásra nézegetünk. Egyszer csak feláll a lócáról az a szép arcú, ferdeszemű fiatalember, és elkezd a dalt. A következő pillanatban húszan-harmincan zúgják az éneket a folyó folyásáról, az élet múlandóságáról.

Csobog a Volga, ezüstkék selyem a habja, egyik partját hegyek, másikat erdők koszorúzzák. Most látom először a Volgát, csak a dalt ismertem gyermekkorom óta egy kisleányról és a boldogságról... Hirtelen kétoldalt betonfalak váltják fel a természetes partokat. Azután egy magas, meredek, foszlott rücskös betonfal tövében megállunk. „Erőmű” – hallom, s hogy menjek fel a fedélzetre, olyan érdekes. De én riadtan behúzó a nyakam, s csak a fal ázott rajzolatán látom, mint emelik lassan-lassan mind feljebb a hajónkat, tizenhárom méterrel magasabbra. A hajó addig áll, mocskos lilás-szürke, fortyogó örvények között.

Megyünk tovább. A folyó felett Kozmogyemjanszk, a hegyi marik városa. Gyönyörűen megóvott, többszáz éves, faragott faházak, virágos parkok, s egy-egy nagy skanzen, nagyobb a szentendreinél, ám itt igazi az élet: igazi kovács patkol igazi lovat, népművészek faragják s árulják munkáikat.

...Csak azt felejtetem, azt a földutat, az őserdőbe vezetőt, ott Joskar-Ola felől jövet balfelé, ahogy elhaladtunk mellette a busszal. Mondják: erre vitték el éjszaka Csavajnt, a költőt, a cseremiszi irodalom megteremtőjét, és vele az értelmiség legjavát 1937-ben: nem volt per, csak lecsukták és a zárkájukban agyonlőtték őket.

Az erőmű miatt kiszélesített Volga – nemrég halottam – kezdi alámosni a part feletti gyönyörű várost. Először a skanzent fenyegeti; máshová kell azt vinni s újra felépíteni.

Cseremiszköltők

Valentina Iziljanova

Miért?

Miért törtem vadmeggy ágát
Neked, hófehér virágát,
Elijesztvén csalogányát?
Nem láttam előre...

Miért, hogy tavaszi kertben
Nyírfám nedvét megízleltem,
Fának könnyét hörpölgettem?
Nem láttam előre.

Mért, hogy fanyar galagonyát
Téptem, s neked nyújtottam át?
Keserű lett tőle a szád!
Nem láttam előre.

Mért vetettem ifjú lázban?
Túl korán mért palántáztam?
Fagy jött rá! Mért nem vigyáztam?
Nem láttam előre.

Miért, hogy lelkem kinyitva
Tied lett szívemnek titka?
Szemed fagyos, szíved szikla...
Nem láttam előre.

Ivan Gornij

Tavaszi dallamok

Nem örökre bomlik kelyhe
Hó-fényű virágnak,
De te őrizd mindhalálig
Kedves hites társad:
A szívedre hallgass!

Ez jó lélek, az szép, délceg,
Mind a kettő csábít,
De csak egyik lehet társad
Utadon halálig.
A szívedre hallgass!

Nehéz vívni a bánattal
Annak, ki magányos...
Ha majd baltával kezdedben
Indulsz a nyírfához,
A szívedre hallgass!

Sebesen szalad az idő,
Mint tavaszi árvíz...
Életedet ha szeretnéd
hogy tartsan sokáig,
A szívedre hallgass!

Valentin Kolumb

Ki gyűjtja ki a folyót

Lelépett a partra a lányka,
Hideg szállt a vízpart fölött,
De kigyúlt a Nap egy sugára,
Mikor a lány levetkőzött.
Gyengéd keblei meglebbentek,
Kecsések voltak lábai,
Tudta, hogy szép, s most kapott kedvet
Víz tükrébe pillantani.
Csengett léptei csengettyűje,
Futott a vízhez játszani:
Teste az öröm hegedűje,
Húrok: fénylő hajszálai.
Félénken lépett a folyóba,
Egy hullámot arrébb lökött,
Mely testét pajkosan paskolta.
Fenséges volt ő, s tündökölt.
A kristálytisza vízre nézett,
S az szikrás darabokra tört,
Tükrözte e pogány szépséget,
Mely ezüstösen tündökölt.
Mint szarvas-szájból szálló pára,
Haj, haj... A harmat volt maga,
S fülemüle csőréből szállva,
Haj, haj... Fényfűgák dallama.
Szempilláin gyöngyök peregtek...
Haragra gyúlt, ki tudja, mért,
Lezárta a sok fénylő cseppet
S türelmetlenül szórta szét.
Mind beljebb úszott a folyóba,
Lazán, mint kit az ár sodor,
Mint hűg és nővér: ő-s a tükre,
Izzó haja: szikrabokor.
Törékeny a szépség, törékeny...
Én is alig látom ma már,
Álmos folyót: hogy gyűjt ki éppen
Lány képében varázsos ár.

Bede Anna fordításai